

บทที่ 2

ลักษณะทั่วไปของกฎหมายตัวเงิน

ตัวเงินมีลักษณะเป็นสัญญาชนิดหนึ่งซึ่งจัดทำขึ้นในรูปแบบของหนังสือตราสาร โดยมีวิวัฒนาการมาจากแนวปฏิบัติของพ่อค้าสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้ระหว่างเมือง ลักษณะเด่นของตัวเงินคือเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่สามารถโอนกันได้ง่ายมีความคล่องตัว เจ้าหนี้ตามตัวเงินเมื่อได้รับตัวเงินมาแล้วสามารถโอนตัวเงินนั้นเพื่อใช้ชำระหนี้ของตนต่อเจ้าหนี้ของตนได้ การโอนเปลี่ยนมือนี้นี้ดั่งกล่าวทำให้จำนวนคู่สัญญาที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินสามารถมีเพิ่มขึ้นได้จากการโอนเปลี่ยนมือในแต่ละครั้ง ด้วยลักษณะดังกล่าว ตัวเงินจึงถูกใช้ในวงการธุรกิจเพื่อเป็นสื่อกลางชำระหนี้ในการซื้อขายสินค้า และบริการ ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย รวมถึงใช้ในการชำระหนี้การค้าระหว่างประเทศ

ในลำดับต่อไป เพื่อให้เข้าใจถึงสาระสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของกฎหมายตัวเงิน แนวคิดทางกฎหมายและวิวัฒนาการทางกฎหมายของตัวเงิน ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของกฎหมายตัวเงิน อันได้แก่ วิวัฒนาการทางกฎหมายของกฎหมายของตัวเงิน ลักษณะความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงิน ตลอดจนคู่สัญญาตามตัวเงินซึ่งสามารถมีได้หลายฝ่ายโดยไม่จำกัด ดังต่อไปนี้

1. วิวัฒนาการทางกฎหมายของตัวเงิน

1.1 กฎหมายตัวเงินมีวิวัฒนาการมาจากกฎหมายพ่อค้า

กฎเกณฑ์ที่เรียกว่า กฎหมายพ่อค้า มักจะเป็นจารีตประเพณีและธรรมเนียมปฏิบัติในทางการค้าระหว่างประเทศที่ถือปฏิบัติกันระหว่างพ่อค้า ในส่วนของตัวเงินถือเป็นตราสารที่พัฒนาขึ้นจากแนวปฏิบัติของพ่อค้าเพื่อความสะดวกในการชำระหนี้ กล่าวคือ เมื่อพ่อค้าท้องถิ่นหนึ่งซื้อสินค้าจากพ่อค้าอีกท้องถิ่นหนึ่ง แทนที่ผู้ซื้อสินค้าจะชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด ผู้ซื้อสินค้าก็จะชำระหนี้โดยวิธีออกตราสารให้ผู้ขายซึ่งเป็นผู้รับเงินไปเก็บเงินจากพ่อค้าอีกคนหนึ่งซึ่งอยู่ในท้องถิ่นเดียวกับผู้ขาย วิธีการตามตัวเงินดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อความสะดวกในการชำระหนี้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำมาปฏิบัติร่วมกันระหว่างบรรดาพ่อค้า และเพื่อให้ธรรมเนียมปฏิบัติและจารีตประเพณี

ที่ใช้กันอยู่ในตลาดนัดของทวีปยุโรปที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทุกแห่ง¹

ธรรมเนียมปฏิบัติและจารีตประเพณีของพ่อค้าต่างๆ ทั้งหลาย เมื่อปฏิบัติมานานเข้า ต่อมาจึงได้วิวัฒนาการเป็นกฎหมายพ่อค้า (Merchant Law หรือ Lex mercatoria) ด้วยเหตุดังกล่าว กฎหมายพ่อค้าจึงประกอบด้วยธรรมเนียมปฏิบัติ และจารีตประเพณีทางกฎหมายซึ่งพัฒนามาจากกิจกรรมทางการค้า² กฎหมายพ่อค้าจึงเป็นกฎ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องเฉพาะในทางการค้า และธุรกรรมทางการค้า ไม่มีความสัมพันธ์กับกฎหมายบ้านเมืองตั้งอยู่บนจารีตประเพณีทางการค้าและธรรมเนียมปฏิบัติในทางการค้าเป็นแนวทางของพ่อค้าที่จักต้องนำมาปฏิบัติ นอกจากนี้ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างบรรดาพ่อค้าด้วยกันในตลาดนัด ธรรมเนียมและจารีตประเพณีต่างๆ เหล่านี้จะถูกนำขึ้นมาใช้เพื่อพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาททางการค้านั้น โดยกฎหมายพ่อค้ามีวิธีระงับข้อพิพาทได้แย่งอย่างรวบรัด ใช้ระยะเวลาจำกัด มากกว่าวิธีพิจารณาของศาลบ้านเมือง³ กฎหมายพ่อค้าซึ่งวิวัฒนาการจากธรรมเนียมของพวกพ่อค้า เช่น กฎหมายห้างหุ้นส่วน กฎหมายล้มละลาย กฎหมายตัวเงิน กฎหมายประกันภัย กฎหมายพาณิชย์นาวี เป็นต้น⁴ ในสมัยเดิมศาลที่พิจารณาคดีของพวกพ่อค้าดังกล่าวคือ ศาลพ่อค้า (Merchant court) ต่อมาธรรมเนียมของพวกพ่อค้า และกฎหมายพ่อค้าดังกล่าวนี้จึงวิวัฒนาการเป็นกฎหมายพาณิชย์ ซึ่งจะมีวิวัฒนาการมาคู่กับกฎหมายแพ่งตามปรกติ

¹ สหอน รัตนไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงใหม่ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543) น.9.

² เสาวนีย์ อัสวโรจน์, "การโอนสิทธิตามตัวเงิน : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และ พัฒนาการของกฎหมาย," (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2544), น.96.

³ Mitchell, W., An Essay on the Early History of the Law of Merchant, (New York : Burt Franklin, 1969) , pp.10-12.

⁴ ตัวอย่างของกฎหมายพ่อค้าที่มีการใช้กันมากในประชาคมการค้าระหว่างประเทศก็คือ INCOTERM (International Commercial Terms) ซึ่งเป็นผลงานของหอการค้าระหว่างประเทศ (International Chamber of Commerce หรือเรียกโดยย่อว่า ICC)

1.2 วิวัฒนาการของประเภทของตัวเงิน

วิวัฒนาการของตัวเงินในแต่ละประเภทของตัวเงินนั้น เกิดขึ้นเพื่อความสะดวก ในแง่ของการใช้ประโยชน์ระหว่างพ่อค้าต่างเมืองเพื่อรองรับลักษณะของการชำระหนี้ในแต่ละรูปแบบ การวิวัฒนาการในแต่ละลักษณะดังกล่าว ทำให้สามารถแยกประเภทของตัวเงินได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) วิวัฒนาการจากการใช้เพื่อประโยชน์ในการชำระหนี้ต่างเมือง

รูปแบบของตัวเงินซึ่งวิวัฒนาการตามการใช้ประโยชน์ในการชำระหนี้ต่างเมือง คือ ตัวแลกเงิน (Bill of Exchange) ตามวิวัฒนาการของตัวชนิดนี้ จะมีผู้เกี่ยวข้องในเบื้องต้น 3 ฝ่าย ได้แก่ พ่อค้าท้องถิ่นหนึ่งซึ่งเป็นผู้ซื้อ สั่งซื้อสินค้าจากพ่อค้าอีกท้องถิ่นหนึ่งซึ่งเป็นผู้ขาย และแทนที่พ่อค้าผู้ซื้อจะชำระเป็นเงินสดให้พ่อค้าผู้ขาย พ่อค้าผู้ซื้อก็จะออกตราสารให้พ่อค้าผู้ขาย เพื่อไปเก็บเงินจากพ่อค้าอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้จ่าย โดยปกติแล้วพ่อค้าซึ่งเป็นผู้จ่ายจะอยู่เมืองเดียวกับพ่อค้าซึ่งเป็นผู้ขายและพ่อค้าซึ่งเป็นผู้จ่ายมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามตามความสัมพันธ์ที่พ่อค้าผู้จ่ายมีอยู่ต่อพ่อค้าผู้ซื้อ การชำระหนี้ด้วยตราสารเช่นนี้ได้รับความสะดวกในแง่ที่ว่าแทนที่พ่อค้าผู้จ่ายจะนำเงินสดมาชำระให้พ่อค้าผู้ซื้อ และพ่อค้าผู้ซื้อจะนำเงินสดดังกล่าวมาชำระแก่พ่อค้าผู้ขายซึ่งอยู่เมืองเดียวกับพ่อค้าผู้จ่าย ก็กลายเป็นว่าให้พ่อค้าผู้ขายไปเก็บเงินจากพ่อค้าผู้จ่ายแทน เป็นความสะดวกในการชำระหนี้ต่างเมืองระหว่างพ่อค้าผู้ซื้อกับพ่อค้าผู้ขาย

(2) วิวัฒนาการจากการใช้ประโยชน์ในการซื้อขายสินค้า

รูปแบบของตัวเงินซึ่งวิวัฒนาการตามการใช้ประโยชน์ในการซื้อขายสินค้าแก่กัน คือ ตัวสัญญาให้เงิน (Promissory Note) วิวัฒนาการของตัวชนิดนี้จะมีผู้เกี่ยวข้องในเบื้องต้น 2 ฝ่าย ได้แก่ พ่อค้าคนหนึ่งขายสินค้าเชื่อให้แก่พ่อค้าอีกคนหนึ่ง พ่อค้าซึ่งซื้อสินค้าเชื่อนั้นก็ออกตราสารสัญญาว่าจะใช้เงินให้แก่พ่อค้าผู้ขายในอนาคต กล่าวคือ เป็นการให้เครดิตของพ่อค้าเมืองเดียวกัน โดยสัญญาว่าจะใช้เงินในอนาคตโดยพ่อค้าผู้ขายเมื่อได้รับตราสารแล้วอาจเอาตราสารฉบับดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ เช่น สลากหลังโอนให้แก่บุคคลอื่นต่อไป ทั้งนี้ ในการให้เครดิตโดยการขายสินค้าเชื่อแก่กันนั้น โดยปกติมักจะเป็นพ่อค้าซึ่งรู้จักกันมาก่อนซึ่งมักจะเป็นคนเมืองเดียวกัน ไม่ใช่ต่างเมือง

(3) วิวัฒนาการจากระบบการรับฝากและใช้เงินของธนาคาร

รูปแบบของตัวเงินซึ่งมีวิวัฒนาการจากระบบการรับฝากและใช้เงินของธนาคาร คือ

เช็ค (Cheque) ตามวิวัฒนาการของตัวเงินเช่นนี้จะมีผู้เกี่ยวข้องในเบื้องต้น 3 ฝ่าย โดยผู้ออกตราสารจะมีความสัมพันธ์อยู่ก่อนกับธนาคาร ต่อมาเมื่อผู้ออกตราสารต้องการชำระหนี้ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งผู้ออกตราสารก็ออกตราสารให้บุคคลนั้นไปเบิกเงินจากธนาคารซึ่งตนมีความสัมพันธ์อยู่ ซึ่งจะมีความสะดวกแก่ผู้ออกตราสารในการชำระหนี้โดยไม่ต้องชำระหนี้เป็นเงินสด

จากวิวัฒนาการของประเภทของตราสารซึ่งแตกต่างกันข้างต้นจะส่งผลถึงวิธีการตามตราสารที่แตกต่างกัน ซึ่งในปัจจุบันตราสารทั้ง 3 ประเภทข้างต้น ได้มีวิวัฒนาการและถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเงินซึ่งเพิ่มเติมแตกต่างไปจากวิวัฒนาการเดิมข้างต้นจนเกือบจะไม่มี ความแตกต่างในแง่ของประโยชน์ในการใช้เหลือเพียงแตกต่างกันตามวิธีการตามตัวของแต่ละประเภท ตามที่กฎหมายระบุไว้สำหรับตราสารแต่ละประเภทเท่านั้น⁵ ทั้งนี้ในส่วนของการใช้ตัวเงินเพื่อชำระหนี้การค้าระหว่างประเทศนั้นนิยมใช้ตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน ส่วนกรณีของเช็คนั้นโดยทั่วไปแล้วไม่เป็นที่นิยมใช้ชำระหนี้การค้าระหว่างประเทศ เพราะมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องการห้ามกำหนดอัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาการใช้เงินตามเช็ค ตลอดจนวิธีการใช้เงินและความน่าเชื่อถือของผู้สั่งจ่าย

1.3 วิวัฒนาการในประเทศไทย

ในการร่างกฎหมายตัวเงินของประเทศไทยนั้นผู้ร่างได้นำกฎหมายของต่างประเทศมาเป็นแบบอย่างในการร่าง อันได้แก่ อนุสัญญากรุงเฮก 1912 และพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ปี 1882 ของประเทศอังกฤษ และกฎหมายตัวเงินของนิวยอร์ก เป็นหลัก ดังนั้นเนื้อหาของกฎหมายลักษณะตัวเงินของไทยจึงมีลักษณะผสมผสานทั้งของ กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ กลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ และอนุสัญญากรุงเฮกปี 1912 มิใช่เฉพาะกฎหมายอังกฤษเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อกฎหมายลักษณะตัวเงินของไทยซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิม⁶ กล่าวคือ ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยได้ติดต่อกับค้าขายกับชาวอังกฤษและมีหลักฐานชัดเจนว่าพ่อค้าไทยได้รับอิทธิพลการใช้ตัวเงินจากพ่อค้าอังกฤษ ซึ่งอาจเป็นเพราะตัวเงินมีลักษณะคล้ายกับตราสารหนี้บางชนิดที่ใช้กันอยู่ในดินแดนไทย เช่น กรมธรรม์สัญญากู้ กรมธรรม์สัญญาขายฝากทาส โปยก๊วน และชาวไทยได้รับรู้เรื่องการใช้ตัวเงินจากชาวต่างชาติมาก่อนหน้านั้นบ้างแล้ว ตลอดจน

⁵ สหณ รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น. 9-12.

⁶ เสาวนีย์ อัครโรจน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2, น. 109.

ศาลไทยก็ได้รับหลักกฎหมายอังกฤษในเรื่องตัวเงินมาใช้ในทางปฏิบัติ และในการพิจารณาคดีของศาลไทย เพราะในขณะนั้นจารีตประเพณีและธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับตัวเงินเป็นแบบอังกฤษ เนื่องจากธนาคารที่เปิดในขณะนั้นเป็นธนาคารต่างประเทศที่เป็นของชาวอังกฤษ หรือเมืองขึ้นของอังกฤษ เช่น ชาร์เตอร์แบงก์ ฮ็องกงและเซี่ยงไฮ้แบงก์ และพ่อค้าต่างประเทศที่ทำการค้าส่วนใหญ่ ในชวงนั้นก็เป็พ่อค้าชาวอังกฤษอื่น ทำให้ระบบกฎหมายอังกฤษส่งผลกระทบต่อกรรับแนวคิดทางกฎหมายมาสู่การปฏิบัติในประเทศไทยก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับตัวเงิน

อย่างไรก็ตามต่อมาประเทศไทยก็มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายลายลักษณ์อักษร เนื่องจากมีความต้องการเอกราชทางการศาล และได้ร่างกฎหมายต่างๆขึ้น รวมทั้งกฎหมายลักษณะตัวเงินซึ่งได้รับอิทธิพลในการร่างจากนานาประเทศ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบซิวิลลอว์ และคอมมอนลอว์ โดยกฎหมายลักษณะตัวเงินของไทยซึ่งบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมทุกเรื่องเกี่ยวกับตัวเงินทั้งหลาย ทั้งนี้ได้มีการละออกจากแนวอังกฤษซึ่งเป็นแนวคิดเดิมโดยมิได้มีที่มาจากอังกฤษเป็นหลักอย่างที่เราเข้าใจกันในการนำกฎหมายไทยมาแต่เดิม แต่เป็นผลจากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะจากการติดตามศึกษาหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาเฮก ซึ่งแม้จะสืบทอดธรรมเนียมของซิวิลลอว์โดยเฉพาะหลักกฎหมายเยอรมันแต่ก็มีบางส่วนที่เป็นผลแห่งความพยายามประนีประนอมหลักกฎหมายคอมมอนลอว์เข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตามในการรับมานั้นเป็นการร่างกฎหมายโดยไม่ได้มีแนวคิดในทางทฤษฎีเกี่ยวกับตัวเงินและไม่ได้มีแนวคิดในเรื่องตราสารเปลี่ยนมือ แต่เป็นการร่างกฎหมายในแต่ละเรื่อง และตัวเงินก็เป็นเรื่องหนึ่งที่เราเห็นว่าควรมีบทบัญญัติที่ใช้กันในประเทศไทย เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใช้ในการค้าของนานาประเทศ และในแต่ละเรื่องซึ่งเป็นรายละเอียดของกฎหมายลักษณะตัวเงินก็เป็นแต่การนำกฎหมายของต่างประเทศหลายๆประเทศและบางองค์กรมมาพิจารณาว่ามีเรื่องอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร ประเทศไทยควรมีเรื่องอะไรบ้าง และในเรื่องใดจะเอาบทบัญญัติของประเทศใดหรือกฎหมายขององค์กรใด หรือผสมกันมาใช้

ในปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายตัวเงินของไทย กับบทบัญญัติของกฎหมายนานาประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายตัวเงินของไทยมีความเหมือนกับกฎหมายเอกรูปแห่งอนุสัญญาเฮกซึ่งได้รับอิทธิพลจากระบบซิวิลลอว์เป็นส่วนใหญ่ และเหมือนกฎหมายอังกฤษบางส่วน ในเรื่องการโอนตัวเงินและผลของการโอน และการห้ามโอนโดยผู้ส่งจ่ายเหมือนระบบซิวิลลอว์ แต่ในเรื่องการห้ามโอนโดยผู้สละหลังนั้นไม่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายของประเทศใด เนื่องจากไม่เหมือน

กฎหมายของประเทศใดเลย แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวเงินที่มีลายมือชื่อที่บกพร่อง และการแก้ไขตัวเงินอันเป็นสาระสำคัญนั้นเหมือนกับกฎหมายตัวเงินของอังกฤษ กล่าวคือ ในการโอนตัวเงินนั้นไม่จำเป็นต้องมีค่าตอบแทน สามารถโอนให้กันได้ และไม่จำเป็นต้องพิจารณามูลหนี้เดิมว่าสมบูรณ์หรือไม่ เช่น แม้มูลหนี้เดิมเป็นหนี้เงินกู้ที่ขาดหลักฐานเป็นหนังสือก็ยังบังคับตามตัวเงินได้ ซึ่งมีลักษณะที่ตัวเงินเป็นตราสารที่สามารถบังคับได้ในตัวเอง เพราะสิทธิต่างๆได้รับการบรรจุอยู่ในตราสารแล้ว ซึ่งในส่วนนี้เหมือนกับชิวิลลอว์ การโอนนั้นทำได้ง่ายกว่าการโอนหนี้สามัญซึ่งเหมือนทั้งสองระบบ การโอนตัวภายหลังที่ตัวขาดความเชื่อถือแล้วทำได้แต่ผลของการโอนนั้น แตกต่างจากกฎหมายเอกรูป และกฎหมายอังกฤษ คือ เรียกให้ผู้ถือลายมือชื่อในตัวรับผิดได้เฉพาะบางคนเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างในเรื่องเกี่ยวกับ ประเด็นการออกหรือโอนตัวเงินนั้นต้องกระทำเพื่อชำระหนี้ หรือมีค่าตอบแทนหรือไม่ หรือหากมีความบกพร่องในการออกหรือโอนตัวเงิน เช่น เพราะมีลายมือชื่อปลอมหรือลงโดยปราศจากอำนาจ ผู้รับโอนเป็นผู้ทรงหรือไม่ และบทบัญญัติของกฎหมายตัวเงินของแต่ละระบบนั้นมีการคุ้มครองการค้าหรือคุ้มครองเจ้าของตัวเงินหรือลูกหนี้ในตัวเงินที่แตกต่างกัน⁷

จากตัวอย่างของลักษณะเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องกฎหมายตัวเงินของแต่ละระบบ กฎหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าประเทศต่างๆ ทั้งในระบบชิวิลลอว์ คอมมอนลอว์ และประเทศไทย ยังมีความแตกต่างเกี่ยวกับระบบกฎหมายตัวเงิน แนวคิด และการดำเนินการตามตัวในหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญของตัวเงินในทุกะบบกฎหมายซึ่งมีความคล้ายกันคือ ลักษณะความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

2. ตัวเงินมีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ลักษณะเฉพาะที่สำคัญของตัวเงิน คือ ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งสามารถโอนเปลี่ยนมือไปยังคู่สัญญาคนอื่นๆได้ง่าย โดยการสลักหลังและส่งมอบในกรณีตัวชนิดระบุชื่อ หรือส่งมอบในกรณีตัวชนิดผู้ถือ ในส่วนขององค์ประกอบที่แสดงถึงความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของกฎหมายตัวเงินไทยนั้น สามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

⁷ เสาวนีย์ อัสวโรจน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2, น. 296-297.

2.1 ตัวเงินเป็นสัญญา

ตัวเงินเป็นตราสารที่เกี่ยวข้องกับสัญญา กล่าวคือ ตั้งแต่การเกิดสิทธิ หน้าที่ ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสิ้นสุดของตัวเงิน ในส่วนที่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายโดยเฉพาะก็อยู่ภายใต้บังคับของเรื่องสัญญา ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นอกจากนั้นตัวเงินถือเป็นเอกเทศสัญญา เนื่องจากมีบทบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 21 จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับ เอกเทศสัญญาอื่นๆ คือต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะในส่วนที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงในแต่ละลักษณะ แต่ในเรื่องใดที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงก็ตกอยู่ภายใต้บัญญัติอันเป็นหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น การเกิดของตัวเงินนั้นเกิดจากการแสดงเจตนาทำนิติกรรมของลูกหนี้โดยลูกหนี้ประสงค์ที่จะออกตัวเงินให้เจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้ซึ่งต้องทำคำเสนอดังกล่าวต่อเจ้าหนี้ และเจ้าหนี้อยอมรับโดยทำคำสนองว่าจะรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้น จึงจะมีการออกตัวเงินกันขึ้นได้ อันเป็นการเกิดของสัญญาทั่วไป ซึ่งไม่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้แต่เป็นไปตามหลักนิติกรรม ใน ป.พ.พ. บรรพ 1 คู่สัญญาต้องแสดงเจตนาในการออก หรือโอนตัวเงิน ตลอดจนรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินด้วยใจสมัครไม่มีเหตุบกพร่องใดๆ⁸

2.1.1 ตัวเงินต้องทำเป็นหนังสือตราสาร

สัญญาตัวเงินอยู่ภายใต้บังคับที่จะต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือการออกตัวเงินนั้นต้องเขียนเป็นหนังสือตราสาร คู่สัญญาจะตกลงกันด้วยวาจาโดยไม่เขียนตัวเงินเป็นหนังสือตราสารเหมือนสัญญาทั่วไปไม่ได้ หนังสือตราสารจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการดังต่อไปนี้

- (1) หนังสือตราสารต้องมีลายลักษณ์อักษร และลายมือชื่อผู้ออกตราสาร
- (2) หนังสือตราสารต้องมีเนื้อความตามที่กฎหมายกำหนด
- (3) หนังสือตราสารประกอบไปด้วยสิทธิทางหนี้ตามเนื้อความในตราสาร และสิทธิทางทรัพย์สินผู้ออกตราสารส่งมอบให้แก่ผู้รับตราสาร

⁸ เสาวนีย์ อัครโรจน์. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน , พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542. น. 17-18.

ในส่วนของวัตถุประสงค์แห่งหนี้ตามตัวเงินนั้นจะต้องเป็นเงินเท่านั้น กล่าวคือ การชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นต้องเป็นการชำระหนี้ด้วยเงินสด ลูกหนี้จะชำระหนี้เป็นการกระทำ จดเว้นการกระทำ หรือด้วยทรัพย์สินอย่างอื่นนอกจากเงินสด เช่น ทองคำ เงินแท่ง หรือพันธบัตรมิได้ เงินที่ใช้ชำระหนี้ นั้นอาจกำหนดเป็นเงินไทย หรือเงินสกุลต่างประเทศก็ได้ แต่ต้องเป็นเงินตราที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นลูกหนี้จะนำธนบัตรเก่าที่เลิกใช้ไปแล้วมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไม่ได้ ถ้าเป็นเงินสกุลต่างประเทศจะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนไว้ก็ได้ แต่ถ้าไม่กำหนดไว้ก็จะคิดอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาใช้เงินตามมาตรา 196 โดยคิดตาม อัตราแลกเปลี่ยนโดยเสรี ณ ธนาคารพาณิชย์ที่ทำการขายเงินตราต่างประเทศ

นอกจากนั้นเงินที่จะใช้ต้องเป็นเงินที่มีจำนวนแน่นอน กล่าวคือ ต้องระบุจำนวนเงินที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะระบุเป็นตัวเลข หรือตัวหนังสือ หรือระบุทั้งสองอย่าง หรือระบุจำนวนเงินต้น และดอกเบี้ยที่เป็นร้อยละต่อปีที่สามารถคิดคำนวณได้ เงินตราอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งหนี้ตามตัวเงิน ต้องเป็นเงินตราที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมายเท่านั้น โดยอาจกำหนดเป็นเงินไทย หรือสกุลเงินตราต่างประเทศก็ได้ อย่างไรก็ตามถ้าในตัวเงินกำหนดเป็นสกุลเงินตราต่างประเทศ ผู้จ่ายก็อาจใช้เป็นเงินไทยก็ได้ การใช้เงินจากสกุลเงินตราต่างประเทศเป็นเงินไทยนี้ถ้าไม่ได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนไว้ก็จะคิดอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาใช้เงินตามมาตรา 196 ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 196 ว่า “ถ้าหนี้เงินได้แสดงไว้เป็นเงินตราต่างประเทศ ท่านว่าจะสั่งใช้เป็นเงินไทยก็ได้ การเปลี่ยนเงินนี้ ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่ และในเวลาที่ใช้เงิน”

2.1.2 มูลหนี้เดิมจะระงับต่อเมื่อสามารถเรียกเก็บเงินตามตัวได้

การที่ลูกหนี้ออกหรือโอนตัวเงิน ให้แก่เจ้าหนี้จำเป็นต้องเป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ซึ่งมีอยู่แล้วต่อกัน ให้แก่เจ้าหนี้ซึ่งอาจเป็นหนี้ใดๆ ก็ได้ เช่น กู้ยืม ซื้อขาย ละเมิดและแม้แต่กับการให้โดยเสน่หาโดยที่ผู้ให้ออกหรือโอนตัวเงินให้แก่ผู้รับการให้ ก็เป็นการชำระหนี้ตามสัญญาได้ด้วยตัวเงิน แต่หนี้ที่จะชำระกันนั้นต้องเป็นหนี้ที่ชอบด้วยกฎหมายและใช้บังคับได้เท่านั้น หากหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือใช้บังคับไม่ได้ย่อมไม่ผูกพัน และไม่สามารถบังคับให้ชำระหนี้ตามตัวเงินได้⁹ แต่การโอนตัวเงินนั้นไม่จำเป็นต้องพิจารณามูลหนี้เดิมว่าสมบูรณ์หรือไม่ เช่น แม้มูลหนี้เดิมเป็นหนี้

⁹ สหณ รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว เจริญวรรคที่ 1, น.19-20.

เงินกู้ที่ขาดหลักฐานเป็นหนังสือก็ยังบังคับตามตัวเงินได้ เพราะสิทธิต่างๆได้รับการบรรจุอยู่ในตราสารแล้ว¹⁰

การชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นเป็นการใช้ตัวเงินชำระหนี้แทนเงินสด อันเป็นการชำระหนี้ด้วยของอย่างอื่นตาม ป.พ.พ. มาตรา 321 ดังนั้น เจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องยอมรับการชำระหนี้ด้วยตัวเงิน แต่ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินก็เกิดเป็นสัญญาตัวเงินขึ้น และหนี้เดิมก็จะระงับไปได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 321 วรรคแรก แต่นั่นนั้นจะระงับก็ต่อเมื่อมีการใช้เงินตามตัวเงินนั้นเสร็จสิ้นแล้ว ตามมาตรา 321 วรรคท้าย กล่าวคือ การชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นเป็นการชำระหนี้ที่มีลักษณะพิเศษซึ่งมิได้ทำให้หนี้เดิมสิ้นสุดลงแต่ประการใด แต่หนี้เดิมนั้นจะระงับสิ้นไปก็ต่อเมื่อมีการใช้เงินตามตัวเสร็จสิ้นแล้ว จึงเป็นการชำระหนี้ที่มีเงื่อนไขที่ว่าหนี้จะระงับต่อเมื่อมีการใช้เงินตามตัวครบถ้วนแล้ว และมีใ้การแปลงหนี้ใหม่¹¹ เพราะการแปลงหนี้ใหม่มีผลทำให้หนี้เดิมระงับสิ้นไป เมื่อมีการแปลงหนี้ใหม่เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์

อย่างไรก็ตาม การที่หนี้ยังไม่ระงับสิ้นไปก็อาจมีปัญหว่าผู้ที่ยอมรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินยังคงเป็นเจ้าหนี้ตามมูลหนี้เดิมอยู่นั้นจะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมโดยไม่เรียกร้องให้ชำระหนี้ในตัวเงินในกรณีที่ตนยังไม่มีสิทธิได้รับการชำระหนี้ตามตัวเงินได้หรือไม่ ในเรื่องนี้เมื่อมีการตกลงชำระหนี้ด้วยตัวเงินแล้ว โดยสภาพของคู่สัญญาทุกฝ่ายก็ต้องผูกพันที่จะบังคับตามตัวเงินก่อน กล่าวคือ ผู้ทรงจะต้องดำเนินการตามกฎหมายตัวเงินในอันที่จะให้ได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินที่ตนเป็นเจ้าหนี้อยู่ ผู้ทรงไม่น่าจะมีสิทธิบังคับชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมเพราะการยอมรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นเท่ากับเป็นการสัญญาว่าจะดำเนินการในเรื่องตัวเงินเท่านั้น แต่เมื่อผู้ทรงมิได้รับชำระหนี้ตามตัวเงิน เมื่อถึงเวลาที่ตนมีสิทธิ ก็ย่อมมีสิทธิที่จะเลือกที่จะบังคับชำระหนี้ตามตัวเงิน หรือตามมูลหนี้เดิมซึ่งยังไม่ระงับสิ้นไปได้ จึงเป็นการที่ผู้ทรงยอมที่จะหยุดดำเนินการเรียกร้องตามมูลหนี้เดิมเป็นการชั่วคราวในระหว่างที่ยอมรับชำระหนี้ด้วยตัวเงิน จนถึงช่วงที่ตนมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตัวเงิน ถ้ากำหนดเวลาที่จะได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินถึงกำหนดหลังจากกำหนดเวลาชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิม ซึ่งในเรื่องนี้มีนัยกฎหมายในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาให้ความเห็นว่า การที่ผู้ทรงไม่สามารถบังคับชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมได้ก่อนที่จะ

¹⁰ เสาวนีย์ อัครวโรจน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2. น.300.

¹¹ การแปลงหนี้ใหม่ คือ การเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้อันทำให้หนี้เดิมระงับสิ้นไป โดยอาจเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ ลูกหนี้ วัตถุประสงค์แห่งหนี้ หรือสิ่งที่ใช้ในการชำระหนี้ ดังที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 349

เรียกร้องให้บังคับชำระหนี้ตามตั๋วเงินเพราะ เมื่อมีการตกลงชำระหนี้ด้วยตั๋วเงินแล้วยอมทำให้หนี้เดินรวมเข้ากับหนี้ตามตั๋วเงินและทำให้ไม่สามารถบังคับชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมได้ชั่วคราวจนกว่าผู้ทรงจะไม่ได้รับชำระหนี้ตามตั๋วเงินเมื่อถึงเวลาที่สิทธิได้รับชำระหนี้ซึ่งหลังจากนั้นผู้ทรงจะบังคับชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมหรือตั๋วเงินก็ได้¹²

เมื่อการชำระหนี้ด้วยตั๋วเงินยังไม่ทำให้หนี้เดิมระงับสิ้นไป จนกว่าจะมีการชำระหนี้ตามตั๋วเงินครบถ้วนและเสร็จสิ้นแล้ว จึงเห็นได้ว่ามีหนี้2เรื่องเข้ามาเกี่ยวข้องคือ หนี้เดิมที่เจ้าหนี้และลูกหนี้ยังคงมีความผูกพันกันอยู่และเป็นเหตุให้ลูกหนี้ออกหรือโอนตั๋วเงินเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ และหนี้ตามตั๋วเงิน ดังนั้นหากผู้ทรงไม่ได้รับชำระหนี้ตามตั๋วเงินผู้ทรงจึงอาจใช้สิทธิเลือกเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามตั๋วเงินได้ นอกจากนั้นการชำระหนี้ด้วยตั๋วเงินมิใช่การแปลงหนี้ใหม่อันทำให้หนี้เดิมระงับสิ้นไป และหนี้เดิมจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อมีการชำระหนี้ตามตั๋วเงินครบถ้วนเสร็จสิ้นแล้ว จึงมีบทบัญญัติมาตรา 1005 บัญญัติเพิ่มเติมในเรื่องนี้ใน ป.พ.พ. มาตรา 1005 ซึ่งมีหลักว่า ถ้าเจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับชำระหนี้ตามตั๋วเงินได้ เพราะเหตุใดๆ เช่น อายุความ หรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการให้ถูกต้องตามวิธีการใดๆ อันพึงต้องกระทำ เจ้าหนี้ก็ยังคงเรียกร้องลูกหนี้ให้รับผิดชอบตามหนี้เดิมได้เท่าที่ลูกหนี้มิได้ต้องเสียหายเพราะการนั้น เว้นแต่จะมีการตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

ในต่างประเทศนั้นระบบกฎหมายตั๋วเงินในระบบคอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์ มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหนี้ตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตั๋ว ดังนั้นจึงส่งผลถึงปัญหาในเรื่องความระงับแห่งหนี้ ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอประเด็นดังกล่าวในบทที่ 3 หัวข้อ 3.4 ต่อไป

2.2 ตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ลักษณะพิเศษที่สำคัญของตั๋วเงิน คือ ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งสามารถโอนเปลี่ยนมือเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้ต่อกันได้ในกรณีที่ผู้ทรงตามตั๋วเงินไม่ประสงค์จะเรียกเก็บเงินตามตั๋วด้วยตนเอง และตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดชำระ ซึ่งในทุกระบบกฎหมายต่างกำหนดให้ตั๋วเงินเป็นตราสารที่สามารถโอนกันได้ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของตั๋วเงินนั้นเป็นตราสารที่เกิดขึ้น และใช้ในวงการธุรกิจเพื่อประโยชน์ของพ่อค้า จึงมีความจำเป็นต้องยอมให้เจ้าหนี้ตามตั๋วโอนสิทธิตามตั๋วเงินที่ตนเป็นเจ้าของไปให้บุคคลอื่นได้ ไม่ว่าจะโอนไปเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

¹² Douglas J. Whaley, Problems and Materials on Negotiable Instruments, (Boston : Little Brown and Company , 1981) p.94.

ของตน หรือโอนไปเพื่อขายลดให้ได้เงินสดมาใช้หมุนเวียนในกิจการของตนก่อนที่จะถึงกำหนด อันทำให้เกิดสภาพคล่องและตราสารดังกล่าวสามารถโอนหมุนเวียนเปลี่ยนมือกันได้ง่ายในระหว่างบุคคลที่เป็นพ่อค้าและเป็นที่ยอมรับในนานาประเทศไม่ว่าประเทศจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายใด

กล่าวได้ว่าตราสารเปลี่ยนมือนั้นเกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับ เครดิต และเพื่อการโอนเปลี่ยนมือ กล่าวคือ เป็นการใช้เพื่อความสะดวกในการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามหนังสือตราสาร ซึ่งผู้รับโอนจะได้รับไปซึ่งสิทธิตามตราสารทั้งหมดเพียงแต่กระทำการตามวิธีที่ใช้กับตราสารเปลี่ยนมือเท่านั้น ซึ่งเป็นการใช้ในทางการค้า (Mercantile usage) ที่มีวิวัฒนาการมาจากการโอนสิทธิเรียกร้อง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการวิวัฒนาการในการใช้ตราสารเปลี่ยนมือ เพื่อให้การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ทำได้ง่ายขึ้นนั่นเอง แต่เป็นการพัฒนาในลักษณะที่เป็นแนวทางตรงกันข้ามกับกับการโอนสิทธิเรียกร้อง ดังนั้น หลักตราสารเปลี่ยนมือซึ่งเป็นหลักกฎหมายพาณิชย์ (Commercial Law) จึงตรงกันข้ามกับหลักการโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นหลักของกฎหมายแพ่ง (Civil Law) และมีวิวัฒนาการมาจากกฎหมายของพวกพ่อค้า ซึ่งเดิมในกรณีที่มีข้อพิพาทจะตัดสินโดยศาลพ่อค้า (Merchant Court) และที่สำคัญการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับตราสารเปลี่ยนมือเกิดขึ้นเพื่อใช้กับตัวเงินเป็นสำคัญ เพื่อให้ตัวเงินสามารถโอนกันได้ และมีผลทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน¹³

ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือนั้น มิใช่รูปแบบ หรือวิธีการทำตราสาร แต่เป็นการนำเอาหนังสือตราสารมาใช้ประโยชน์ในลักษณะต่างๆ ตราสารเปลี่ยนมือนั้นเป็นหนังสือตราสารที่ถูกนำมาใช้ให้มีลักษณะเป็นพิเศษคือ มีความสามารถเปลี่ยนมือได้ ซึ่งถ้าหนังสือตราสารใดไม่ได้ถูกนำมาใช้โดยลักษณะเฉพาะนี้ ก็คงเป็นเพียงหนังสือตราสารธรรมดาที่ไม่สามารถเปลี่ยนมือได้¹⁴ ในกฎหมายตัวเงินของไทย คำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” (Negotiable Instrument) นั้น มิได้มีปรากฏในมาตราใด แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คงพบปรากฏอยู่ในมาตรา 310 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็มีได้ให้คำ

¹³ วรางคนา เคนะนาค, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความสามารถของคู่สัญญาในตัวเงิน” , (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546) น.12.

¹⁴ ปราณี รุ่งอภิญา, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนเงินตามตัวเงิน” , (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2548) น.20.

นิยามความหมายของคำนี้ไว้ดังนี้ จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของตราสารเปลี่ยนมือพบว่า คำว่าตราสารเปลี่ยนมือโดยมากจะพบในคำอธิบายกฎหมายตัวเงิน และคำอธิบายเรื่องใบตราส่ง ในกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งจากคำอธิบายกฎหมายต่างๆ สามารถอธิบายความหมายของตราสารเปลี่ยนมือ ดังนี้

ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ได้ให้ความหมายคำว่า "ตราสารเปลี่ยนมือ" ว่าเป็นเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ ซึ่งเพียงแต่ส่งมอบเอกสารให้แก่กันก็อาจโอนกรรมสิทธิ์แห่งเอกสารนั้น รวมทั้งหนี้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นไปยังผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสาร และบังคับตามหนี้นั้นโดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิของผู้โอน¹⁵

Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายคำว่า "Negotiable Instrument" ไว้ว่าเป็นตราสารซึ่ง (1) ลงลายมือชื่อโดยผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย (2) เป็นคำมั่นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขหรือคำสั่งที่จะจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ (3) ให้จ่ายเงินเมื่อทวงถามหรือในเวลาที่กำหนดไว้ และ (4) โดยจ่ายเงินตามคำสั่งหรือแก่ผู้ถือ¹⁶

Encyclopedia Britannica ได้ให้ความหมายคำว่า "Negotiable Instrument" ไว้ว่าเป็นเอกสารที่ทำขึ้นอย่างเป็นทางการหรือเอกสารที่เขียนขึ้น (A formal or written document) เพื่อแสดงออกถึงเอกสารที่เขียนขึ้น¹⁷

ตำรากฎหมายอังกฤษ ได้ให้ความหมายคำว่า "Negotiable Instrument" ไว้ว่าเป็นสิ่ง que แสดงถึงการกระทำที่สมบูรณ์ และมีผลผูกพันทางกฎหมาย โดยโอนตราสารด้วยการส่งมอบเพียงอย่างเดียว (หรือผู้โอนอาจสลักหลังโอนด้วย) ซึ่งมีผลให้ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในตรา

¹⁵ จิตติ ติงศภัทิย์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด และตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 17 แก้ไขเพิ่มเติม โดย เสาวนีย์ อัครโรจน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ระกายพริก, 2533) น.32.

¹⁶ Negotiable Instrument. A written instrument that (1) is signed by the maker or drawer, (2) includes an unconditional promise or order to pay a specified sum of money, (3) is payable on demand or at a definite time, and (4) is payable to order or to bearer.

¹⁷ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน นวรัตน์ กลิ่นรัตน์, "จำนำตราสาร", (วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534) น.32.

สารและสิทธิในทรัพย์สินที่ปรากฏตามตราสารโอนไปยังผู้รับโอน หากเป็นการโอนที่สุจริตและเสียค่าตอบแทน¹⁸

ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าในเว็บไซต์ (Website) ในอินเทอร์เน็ต (internet) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Negotiable Instrument” ไว้ว่า คือ เช็ค ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั๋วแลกเงิน พันธบัตร หรือเอกสารอื่นใดที่ใช้แทนการชำระเงินได้ ซึ่งสามารถโอนไปยังผู้อื่นโดยการส่งมอบ และ/หรือ การสลักหลัง¹⁹

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าตัวเงินมีคุณสมบัติตามความหมายของตราสารเปลี่ยนมืออันมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

- (1) สามารถโอนกันได้โดยการส่งมอบ หรือการสลักหลังและส่งมอบ
- (2) ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้
- (3) คู่มครองผู้รับโอนโดยสุจริต อันเป็นข้อยกเว้นจากหลัก ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน²⁰

2.2.1 สามารถโอนกันได้โดยการส่งมอบ หรือการสลักหลังและส่งมอบ

จากการศึกษาหลักเกณฑ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับการโอนตราสารนั้น มีหลักเกณฑ์ซึ่งสามารถพิจารณาได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ตามวิธีการโอน คือ

- (1) วิธี assignable ใช้กับการโอนสิทธิ และหน้าที่ตามสัญญาจากบุคคลหนึ่งไป

¹⁸ Negotiable Instrument is a chose in action, full and legal title to which is transferable by mere delivery of the instrument (possibly with the transferor's indorsement) with the result that complete ownership of the instrument and all the property it represents passes free from equities to the transferee, providing the letter takes the instrument in good faith and for value)

¹⁹ www.thefreedictionary.com, negotiable instrument n. check, promissory note, bill of exchange, security, or any document representing money payable which can be transferred to another by handing it over (delivery) and/or endorsing it

²⁰ J.Milnes Holden. The History of Negotiable Instruments (The Athlone Press : London, University of London, 1955). อ้างใน สหณ รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว เจริญธรรม ที่ 1 น.35.

ยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยต้องมีการจัดทำเอกสารต่างหาก เพื่อเป็นหลักฐานแห่งการโอนนั้น และต้องมีการทำหนังสือบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องมีความรับผิดชอบตามสัญญานั้น การโอนโดยวิธี assignable นี้มีข้อเสียแก่ผู้รับโอน กล่าวคือ ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ซึ่งจากข้อบกพร่องนี้เอง ทำให้ผู้รับโอนไม่สามารถมั่นใจได้ว่าสิทธิที่ได้รับการโอนนั้นบกพร่องหรือไม่ เว้นแต่จะได้มีการสำรวจก่อน

(2) วิธี transferable คำว่า "transferable" เป็นคำที่มีความหมายกว้าง มักใช้กับการโอนเอกสารสิทธิ (document of title) โดยทั่วไป ซึ่งเอกสารดังกล่าวสามารถโอนได้อย่างสมบูรณ์โดยเพียงการส่งมอบ หรือสลักหลังและส่งมอบ โดยไม่ต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบได้ และเช่นเดียวกับวิธี assignable คือ ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

(3) วิธี negotiable ใช้กับการโอนตราสารที่ก่อตั้งสิทธิ หรือหน้าที่โดยวิธีการส่งมอบหรือสลักหลัง และไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารนั้น ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนย่อมได้รับโอนสิทธิ และหน้าที่โดยสมบูรณ์ หมายถึงปลอดจากข้ออ้างที่ผูกพันผู้โอน (free from existing equities) ซึ่งตามหลักกฎหมายไทย คือ ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนมาไต่ถามผู้รับโอนที่สุจริตไม่ได้²¹ ดังเช่น บทบัญญัติใน ป.พ.พ. มาตรา 916

จากการศึกษาบทบัญญัติแห่งกฎหมายตัวเงินของไทยนั้น จะเห็นว่าตัวเงินมีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือซึ่งสามารถโอนให้แก่กันได้โดยเพียงการส่งมอบ ในกรณีตัวผู้ถือ หรือสลักหลังและส่งมอบในกรณีตัวระบุชื่อ และไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่มีความรับผิดชอบตามตราสาร กล่าวคือ ในกรณีที่ตัวเงินออกให้แก่ ผู้ถือ การโอนสามารถทำได้โดยเพียงแต่ส่งมอบตัวเงินโดยมีเจตนาที่จะให้สิทธิตามตัวเงินผ่านไปยังผู้รับโอน แต่ถ้าตัวเงินได้ออกให้แก่บุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว การโอนจะกระทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ

2.2.2 ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้

ลักษณะการโอนตัวเงินอันเป็นตราสารเปลี่ยนมือนั้น มีความคล่องตัวการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อื่นๆ อันมีวิธีการที่ยุ่งยากมากกว่า เพราะจะต้องทำการโอนเป็นหนังสือลงลายมือชื่อระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน และต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือได้รับความยินยอมจาก

²¹ สุนันท์ เลขบวรวงศ์ , "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน,"

(วิทยานิพนธ์ มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531) น.19.

ลูกหนี้ มิฉะนั้นการโอนย่อมไม่สมบูรณ์²² แต่สำหรับการโอนตัวเงินนั้นไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ การโอนตัวเงินโดยการส่งมอบ หรือการสลักหลังและส่งมอบตามเงื่อนไขแห่งชนิดของตัว ทำให้ผู้รับโอนได้รับสิทธิโดยสมบูรณ์ และสามารถฟ้องร้องตามสิทธิในตัวเงินนั้นได้ในนามตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตัวเงินให้ตนหรือไม่ต้องทำแทนบุคคลดังกล่าว ซึ่งเป็นเพราะการที่ตัวเงินนั้นมีข้อความให้โอนกันได้ โดยให้มีการจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้รับเงิน อันเป็นบุคคลที่ถูกระบุชื่อโดยเฉพาะเจาะจงไว้ในตัวเงิน ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ครอบครองตัวเงิน

ดังนั้น ในกรณีที่มีการโอนตัวเงินต่อไป ผู้โอนก็ต้องมีหลักฐานว่าตนเป็นผู้ได้รับตัวเงินจากผู้ที่ได้รับตัวเงินคนแรกซึ่งมีชื่ออยู่ในตัวเงิน โดยมีการกระทำที่เป็นการสลักหลังและหากมีการโอนกันต่อไป ก็ต้องมีหลักฐานว่ามีการสลักหลังกันต่อไป แต่ในกรณีที่เงินชนิดที่ระบุให้จ่ายเงินให้แก่ผู้ถือ ย่อมทำให้บุคคลใดก็ตามที่ครอบครองตัวเงินอยู่เป็นผู้ถือ และเป็นผู้ทรงตามตัวเงินนั้น และทำให้สามารถโอนกันได้โดยสภาพ จึงทำให้ผู้รับโอนเป็นเจ้านี้ตามตราสารโดยอาศัยสิทธิของตนเองมิได้อาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารให้แต่อย่างใด²³ โดยเหตุดังกล่าวนี้ผู้รับโอนตัวเงินนั้นจึงอาจมีสิทธิดีกว่าผู้โอนตัวเงิน ดังรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

2.2.3 คุ้มครองผู้รับโอนโดยสุจริต

เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารที่โอนกันได้ง่าย มีการโอนต่อกันได้หลายทอด ในบางช่วงของการโอนตัวเงินนั้นอาจมีความบกพร่องใดๆเกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อผู้รับโอนคนหนึ่งคนใดไม่มีสิทธิในตัวเงินนั้น เช่น ผู้โอนตัวได้ตัวนั้นมาจากการข่มขู่ กลล่อลวง ต่อมาได้มีการโอนตัวนั้นไป และมีการโอนต่อไปจนถึงผู้รับโอนคนปัจจุบัน กรณีดังกล่าวนี้ ในกฎหมายตัวเงิน จึงมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกฎหมายอื่นๆโดยทั่วไป กล่าวคือ แม้ผู้โอนตัวเงินให้แก่ผู้รับโอนจะมีสิทธิอันไม่สมบูรณ์ หรือมีข้อบกพร่องประการใด ผู้รับโอนก็อาจได้สิทธิในตัวเงินนั้นโดยสมบูรณ์ได้ หากเป็น

²² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้นั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้จะได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ

²³ Rudolf Huebner , *A History of Germanic Private Law*, (New York : Augusts M.Kelly Publishers, 1968) pp.570-571.

ผู้รับโอนโดยสุจริต เพราะตัวเงินเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือกันได้ง่าย และใช้ในวงการธุรกิจ หากไม่ให้ความคุ้มครองผู้รับโอนโดยสุจริต ก็คงไม่มีบุคคลใดประสงค์ที่จะรับชำระหนี้ด้วยตัวเงิน เนื่องจากต้องสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับความสมบูรณ์ในสิทธิของผู้โอนที่มีอยู่ หรือเกี่ยวกับลูกหนี้คนอื่น ๆ ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินมาก่อนผู้โอน จึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวเงิน เป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่า ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน²⁴

อย่างไรก็ตาม หลักการคุ้มครองผู้รับโอนโดยสุจริตนี้ ไซ่ว่าจะเป็นหลักที่เด็ดขาดเสมอไป มีข้อต่อสู้ประการหนึ่งที่ลูกหนี้ตามตัวสามารถยกขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้ คือ ข้อต่อสู้ที่ปรากฏบนตัวเงิน ซึ่งเป็นข้อต่อสู้ใดๆที่บุคคลทั่วไปสามารถเห็นได้จากตัวเงินนั้นเองว่า เจ้าหนี้ตามตัวเงิน ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามตัวเงินรับผิดชอบหนี้ความในตัวเงิน ข้อต่อสู้ที่ปรากฏบนตัวเงินที่สำคัญอย่างหนึ่ง ได้แก่ การที่ตราสารนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน ซึ่งความสมบูรณ์ของตัวเงินจะเกี่ยวโยงถึงข้อความที่กฎหมายให้กำหนดในตัวเงิน เช่น เรื่องปัญหาการกำหนดจำนวนเงินตามตัวเงิน²⁵

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ แนวความคิดทางกฎหมายในเรื่องตราสารเปลี่ยนมือจึงได้ถูกนำมาใช้กับตัวเงิน โดยถือว่า ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ กล่าวคือ เป็นตราสารที่สามารถโอนกันได้ ไม่ต้องบอกกล่าวการโอน และผู้รับโอนที่สุจริตได้รับสิทธิดีกว่าผู้โอน ซึ่งเป็นสิทธิที่เทียบเท่ากับการได้รับเงิน เช่น ธนบัตร²⁶ และโดยลักษณะของตัวเงินแล้วจะเห็นได้ว่าตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือเสมอ ไม่ว่าจะเป็นตัวชนิดระบุชื่อ หรือตัวผู้ถือ เว้นแต่ผู้สั่งจ่ายจะได้ลงข้อความ "ห้ามเปลี่ยนมือ" ไว้ในตัวระบุชื่อซึ่งจะทำให้ตัวเงินนั้นไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้ตามหลักกฎหมายตัวเงินดังนั้น อย่างไรก็ตาม โดยลักษณะความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงิน จึงทำให้คู่สัญญาตามตัวเงินสามารถมีผู้เข้ามาเป็นคู่สัญญาตามตัวเงินได้เพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากการโอนตัว ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

²⁴ เสาวนีย์ อัสวโรจน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น.68.

²⁵ ปราณี รุ่งอภิญา, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น.27.

²⁶ สหณ รัตนไพจิตร, บันทึกคำบรรยายวิชากฎหมายลักษณะตัวเงิน, ชั้นปีการศึกษาที่ 3 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 16 มิถุนายน 2547.

3. คู่สัญญาตามตัวเงินมิได้หลายฝ่ายโดยไม่จำกัด

ตัวเงินถือเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่งในเบื้องต้นจึงมีคู่สัญญาสองฝ่าย คือฝ่ายเจ้าหนี้ และฝ่ายลูกหนี้ ในส่วนของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายลูกหนี้มีลักษณะเฉพาะซึ่งมีการจำแนกตามลักษณะของสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาเป็นผลทำให้ลักษณะของคู่สัญญาของตัวเงินมีความแตกต่างจากเอกเทศสัญญาโดยทั่วไป ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

3.1 คู่สัญญาฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้ในตัวเงิน

เจ้าหนี้ในตัวเงิน คือ ผู้ที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามเนื้อความในตัวเงินจากผู้ที่เป็นลูกหนี้ในตัวเงิน ซึ่งมีทั้งหมด 2 ประเภท คือ ผู้ทรง และเจ้าหนี้อื่นๆนอกจากผู้ทรงซึ่งได้แก่ ผู้ซึ่งใช้เงินให้แก่ผู้ทรงและรับตัวคืนมา ผู้ที่มีตัวเงินไว้ในครอบครองโดยเป็นผู้สืบสิทธิของผู้ทรงและผู้รับโอนสิทธิเรียกร้อง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(1) ผู้ทรง

คำว่าผู้ทรง มีบัญญัติอยู่ใน ป.พ.พ. มาตรา 904 และ 905 และวรรคแรกในมาตรา 904 บัญญัติว่า “อันผู้ทรงนั้น หมายความว่าบุคคลผู้มีตัวเงินไว้ในครอบครองโดยฐานเป็นผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลัง ถ้าและเป็นตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือๆก็นับว่าเป็นผู้ทรงเหมือนกัน”

จากมาตรา 904 นั้นในตัวชนิดระบุชื่อ ผู้ทรงคือผู้ที่มีตัวไว้ในครอบครองโดยอาจเป็นผู้รับเงิน คือผู้ที่ได้รับชำระหนี้ด้วยตัวเงินจากผู้ส่งจ่ายในตัวแลกเงินหรือเช็ค หรือจากผู้ออกตัวในตัวสัญญาใช้เงิน หรือเป็นผู้รับสลักหลัง คือผู้ที่ได้รับชำระหนี้ด้วยตัวเงินจากการสลักหลังจากผู้รับเงิน หรือผู้รับสลักหลังในตัวเงินทุกประเภทที่เป็นตัวชนิดระบุชื่อ ส่วนในตัวชนิดผู้ถือหนี้ ผู้ทรงคือผู้ที่ถือตัวนั้นไว้ในครอบครองซึ่งมีฐานะเป็นผู้ทรงเช่นเดียวกับผู้รับเงินและผู้รับสลักหลังในตัวชนิดระบุชื่อ

มาตรา 905 วรรคแรก บัญญัติเพิ่มเติมสำหรับผู้ทรงตัวชนิดระบุชื่อว่า ผู้ทรงจะต้องได้รับโอนตัวมาโดยการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย แม้จะมีการสลักหลังลอยผู้ที่ได้รับตัวเงินจากการสลักหลังลอยก็เป็นผู้ทรงเช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับโอนตัวโดยการสลักหลังที่ระบุชื่อผู้รับสลักหลัง

จากมาตรา 904 และ 905 วรรคแรกนั้น สามารถวางหลักเกณฑ์ หรือสาระสำคัญของการเป็นผู้ทรง ได้ดังนี้

- (ก) มีตัวเงินอยู่ในความครอบครอง บุคคลที่จะเป็นผู้ทรงตัวเงินได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่มีตัวเงินไว้ในครอบครองของตนโดยอาจเป็นการครอบครองตัวเงินด้วย

ตนเอง หรือให้บุคคลครอบครองตัวเงินนั้นไว้แทนตน ดังนั้น บุคคลใดไม่มีตัวเงินไว้ในครอบครอง บุคคลที่มีได้ให้บุคคลอื่นครอบครองตัวเงินนั้นไว้แทนตน และบุคคลผู้ที่ครอบครองตัวเงินไว้แทนผู้อื่นย่อมมิใช่ผู้ทรง

- (ข) ได้รับตัวเงินโดยการชำระหนี้ ผู้ทรงจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับตัวเงินนั้นมาโดยการชำระหนี้ คือ ต้องมีมูลหนี้ระหว่างผู้ที่โอนตัวเงินให้กับผู้ทรง และการรับชำระหนี้ดังกล่าวนี้ต้องมีมูลหนี้ที่ผูกพันกันได้ และชอบด้วยกฎหมายซึ่งใช้บังคับกับตัวเงินทุกชนิด หากผู้ครอบครองตัวเงินได้รับตัวมาโดยไม่มีมูลหนี้ระหว่างผู้ที่โอนตัวให้กับผู้รับโอน บุคคลดังกล่าวย่อมมิใช่ผู้ทรงตามกฎหมาย

(2) เจ้าหนี้อื่นๆนอกจากผู้ทรง

นอกจากผู้ทรงตาม ป.พ.พ. มาตรา 904 และ 905 วรรคแรกแล้วก็มีบุคคลอื่นๆที่เป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงิน คือ

- (ก) ลูกหนี้ในตัวเงินซึ่งใช้ให้เงินผู้ทรงไป และรับตัวเงินมาอยู่ในความครอบครองตามมาตรา 970 วรรคแรก
- (ข) ผู้ครอบครองตัวเงินไว้โดยฐานะเป็นผู้สืบสิทธิของผู้ทรง เช่น ทายาท หรือผู้จัดการมรดกของผู้ทรง
- (ค) ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องโดยการโอนหนี้สามัญ²⁷

3.2 คู่สัญญาฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ในตัวเงิน

ลูกหนี้ในตัวเงิน คือ บุคคลทั้งหลายผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ตามมาตรา 900,901 และมาตราอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้แต่ละประเภท ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าลงชื่อในฐานะอย่างใดก็ต้องรับผิดชอบในฐานะอย่างนั้น โดยมีลูกหนี้อยู่ด้วยกัน 7 ประเภท คือ ผู้รับรอง ผู้ออกตัว ผู้สั่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า และผู้สืบสิทธิของลูกหนี้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(1) ผู้รับรอง

ผู้รับรอง คือ ผู้จ่ายซึ่งถูกระบุไว้ในตัวแลกเงินโดยผู้สั่งจ่ายให้ทำการจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรง และได้ทำการรับรองตัวนั้นโดยอาจเขียนลงในด้านหน้าของตัวแลกเงินว่ารับรองแล้ว หรือความอย่างอื่นทำนองเดียวกันพร้อมทั้งลงลายมือชื่อไว้ หรือลงลายมือชื่อไว้ด้านหน้าตัวโดยไม่ได้เขียน

²⁷ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มใน เสาวนีย์ อัครโรจน์, อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 8, น. 30-43.

ข้อความใดๆไว้ก็ได้ ตามมาตรา 937 ผู้รับรองมีฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในตั๋วแลกเงิน ซึ่งผูกพันจะต้องชำระหนี้ด้วยตนเอง และแม้จะมีเหตุการณ์ใดๆทำให้ลูกหนี้คนอื่นๆหลุดพ้นจากความรับผิดแล้ว นอกจากบางเรื่อง เช่น อายุความ ผู้รับรองก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ เช่น กรณีสิ้นกำหนดเวลาสำหรับคำคัดค้านการไม่ใช้เงินตามมาตรา 973 เว้นแต่จะมีข้อต่อสู้อื่นๆ กรณีของผู้รับรองนั้นมีอยู่ในตั๋วเงินประเภท ตั๋วแลกเงินเท่านั้น ในเรื่องตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นไม่มีผู้รับรอง เพราะผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นผู้ให้คำสัญญาว่าจะใช้เงินให้กับผู้ทรงตามมาตรา 982 และมีความรับผิดชอบอย่างผู้รับรองตามมาตรา 986

(2) ผู้ออกตั๋ว

ผู้ออกตั๋ว คือ ผู้ที่ออกตั๋วสัญญาใช้เงินเช่นเดียวกับผู้สั่งจ่าย แต่มิได้เป็นผู้สั่งจ่าย เพราะผู้ออกตั๋วมิได้สั่งให้บุคคลใดจ่ายเงินให้ผู้ทรง แต่เป็นผู้สัญญาว่าจะใช้เงินให้กับผู้รับเงินหรือผู้ทรงตามเนื้อความที่ตนระบุไว้ในตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกให้ด้วยตนเองนั้น โดยที่ไม่มีผู้รับรองเหมือนในกรณีตั๋วแลกเงิน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ออกตั๋วจึงมีความรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วสัญญาใช้เงินในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น เช่นเดียวกับผู้รับรองตั๋วแลกเงิน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 900 วรรคแรก 901 และ 986

(3) ผู้สั่งจ่าย

ผู้สั่งจ่าย คือ บุคคลผู้ออกตั๋วแลกเงินโดยลงลายมือชื่อเป็นคนแรกในตั๋วดังกล่าว สั่งให้ผู้จ่ายจ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงิน หรือผู้ถือ และส่งมอบตัวเงินนั้นให้แก่ผู้รับเงินหรือผู้ถือ แล้วแต่กรณี และจะต้องรับผิดชอบข้อความในตัวเงินในฐานะผู้สั่งจ่าย ตามมาตรา 900, 901 และ 914 สำหรับความรับผิดชอบของผู้สั่งจ่ายตั๋วแลกเงินนั้น ผู้สั่งจ่ายจะรับผิดชอบต่อผู้ทรงก็ต่อเมื่อผู้จ่ายไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน หากผู้ทรงยื่นตัวต่อผู้จ่ายให้รับรองหรือให้ใช้เงินแล้วแต่กรณีโดยชอบแล้ว หรือผู้รับรองไม่ใช้เงินหากผู้ทรงยื่นตัวต่อผู้รับรองให้ใช้เงิน โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ทรงต้องทำให้ถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินแล้ว ตามมาตรา 914 เช่น ต้องทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินเนื่องจากไม่ใช่ลูกหนี้ชั้นต้น

(4) ผู้สลักหลัง

ผู้สลักหลัง คือ บุคคลผู้เคยเป็นผู้ทรง ซึ่งอาจจะเป็นผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลังในตัวเงินชนิดระบุชื่อ และได้โอนตัวนั้นให้แก่ผู้รับประโยชน์หรือผู้รับสลักหลังโดยลงลายมือชื่อของตนลงในตัวเงิน หรือใบประจำต่อและระบุชื่อผู้รับประโยชน์ หรือผู้รับสลักหลังแล้วส่งมอบตัวนั้นให้ผู้รับประโยชน์หรือผู้รับสลักหลังไป หรือเพียงแต่ลงลายมือชื่อของตนในด้านหลังตัวเงินแล้วส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไป ตามมาตรา 919

การที่ตัวเงินชนิดระบุชื่อสามารถสลักหลังกันได้ต่อไป และผู้ทรงสลักหลังตัวเงินโอนให้กับผู้รับโอนไปได้เป็นทอดๆ ทำให้ผู้ทรงคนเดิมเปลี่ยนฐานะเป็นลูกหนี้ในฐานะเป็นผู้สลักหลังต่อผู้ทรงคนใหม่ และทำให้ในตัวเงินดังกล่าวมีผู้สลักหลัง ซึ่งเป็นลูกหนี้ผู้ต้องรับผิดชอบหนี้ความในตัวเงินประเภทหนึ่งได้เป็นจำนวนมากอันเป็นการดีต่อเจ้าหนี้ในตัวเงินกว่าตัวเงินชนิดผู้ถือ ซึ่งตามปกติจะมีผู้รับผิดชอบเฉพาะผู้สั่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้รับอาวัล และผู้สอดเข้าแก้หน้า(เพื่อรับรองในตัวแลกเงิน) แต่ไม่มีการสลักหลัง

ความรับผิดชอบของผู้สลักหลังนั้นเป็นเช่นเดียวกับผู้สั่งจ่าย คือ ไม่ใช่ความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ขั้นต้น แต่จะรับผิดชอบเมื่อไม่มีการรับรองหรือใช้เงินตามตัว ในกรณีของตัวแลกเงินเมื่อผู้ทรงได้ทำให้ถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินนั้นแล้วตามมาตรา 900,901 และ914 ส่วนกรณีของตัวสัญญาใช้เงินนั้น ผู้สลักหลังต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง ถ้าผู้ออกตัวปฏิเสธการจ่ายเงินเมื่อได้นำตัวเงินไปยื่นให้ผู้ออกตัวใช้เงินตามมาตรา 900,901

(5) ผู้รับอาวัล

ผู้รับอาวัล คือ บุคคลที่เข้าเป็นผู้ค้ำประกัน หรือรับประกันการใช้เงินของลูกหนี้คนหนึ่งคนใดตามตัวเงิน ซึ่งอาจเป็นการรับประกันทั้งจำนวน หรือบางส่วนโดยเขียนข้อความให้ได้เป็นอาวัล หรือจำนวนอื่นใดทำนองเดียวกัน และลงลายมือชื่อของตนในด้านหน้าแห่งตัวเงิน หรือในใบประจำต่อ รวมทั้งระบุว่าตนค้ำประกันลูกหนี้คนหนึ่งคนใด แต่หากว่าไม่ระบุว่าค้ำประกันผู้ใด กฎหมายให้ถือว่าค้ำประกันผู้สั่งจ่าย และผู้รับอาวัลนั้นอาจเป็นบุคคลภายนอกหรือคู่สัญญาในตัวเงินคนใดก็ได้ ตามมาตรา 938 และ 939

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ลงลายมือชื่อสลักหลังตัวแลกเงินที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ย่อมเป็นการประกัน(อาวัล) ผู้สั่งจ่ายตามมาตรา 921 และ 987 ซึ่งเป็นการอาวัลโดยผลของกฎหมายมิใช่โดยเจตนาของผู้รับอาวัลทั้งที่มีเจตนาต้องการสลักหลังตัวให้ผู้รับโอนเท่านั้น

ในเรื่องความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลนั้นเป็นเช่นเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกันตามมาตรา 940 เช่น ถ้ารับอาวัลผู้รับรองก็จะมีคามรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้รับรอง รับประกันผู้สลักหลังก็จะมีคามรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้สลักหลัง แต่อาจรับผิดชอบมากกว่าบุคคลที่ตนประกันได้ แม้บางกรณีผู้ที่ตนประกันจะไม่ต้องรับผิดชอบก็ไม่หลุดพ้น เว้นแต่มีการทำผิดแบบระเบียบผู้ทรง

(6) ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า

ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า คือ บุคคลที่เข้ามารับรองว่าจะใช้เงินแทนลูกหนี้ในตัวแลกเงินเมื่อผู้จ่ายไม่รับรองตัวตามมาตรา 950 โดยอาจเข้ามาเอง อันเรียกว่าผู้สอดเข้าแก้หน้า หรือโดยผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังระบุไว้ล่วงหน้าซึ่งเรียกว่า ผู้รับรองยามประสงค์ตามมาตรา 950

และผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่นำนั้นอาจเป็นบุคคลภายนอกหรือเป็นผู้จ่าย หรือบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ในตั๋วเงินอยู่แล้วก็ได้ เว้นแต่ผู้รับรอง

ในการรับรองด้วยสอดเข้าแก่นำนั้น ผู้รับรองดังกล่าว ต้องเขียนระบุข้อความที่รับรองแก่นำลูกหนี้คนใด ๆ ซึ่งหากไม่ระบุกฎหมายถือว่ารับรองผู้สั่งจ่ายตามมาตรา 952 และเมื่อมีการรับรองด้วยแก่นำแล้วบุคคลนั้นจะกลายเป็นลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงและผู้สละหลังทั้งหลายที่สละหลังภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก่นำเป็นอย่างเดียวกันกับที่คู่สัญญาฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบตามมาตรา 953

นอกจากผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่นำแล้ว ในเรื่องการสอดเข้าแก่นำนั้นมีบุคคลอีกประเภทหนึ่งคือ ผู้ใช้เงินเพื่อแก่นำ ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าไปใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแทนลูกหนี้คนหนึ่งคนใด ในตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินเมื่อลูกหนี้ถูกไล่เบี้ย ดังนั้นผู้ใช้เงินเพื่อแก่นำจึงมิใช่ลูกหนี้ในตั๋วเงินซึ่งแตกต่างจากผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่นำ เพราะมิใช่บุคคลที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินมาก่อนที่จะมีการใช้เงินตามตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงิน แต่เมื่อได้ใช้เงินไปแล้วย่อมรับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่จะไล่เบี้ยเอาจากคู่สัญญาฝ่ายที่ตนใช้เงินแทนไป และคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาที่ตนใช้เงินแทนไปเช่นเดียวกับผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่นำที่ใช้เงินให้กับผู้ทรงหรือเจ้าหนี้อื่นๆ

(7) ผู้สืบสิทธิของลูกหนี้

นอกจากตัวลูกหนี้ทั้งหลายแล้ว ผู้สืบสิทธิของลูกหนี้ เช่น ทายาทของลูกหนี้ก็ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงิน เช่นเดียวกับลูกหนี้ เพราะเป็นผู้รับผิดชอบแทนที่บุคคลนั้นและเป็นผู้รับมรดกต่างๆรวมทั้งความรับผิดชอบของลูกหนี้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1600

(8) คู่สัญญาคนก่อนๆในตั๋วเงิน

คู่สัญญาคนก่อนๆในตั๋วเงิน คือ ผู้สั่งจ่าย หรือผู้ออกตั๋วเงินและผู้สละหลังทั้งหลายคนก่อนๆ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 906 ว่า "คำว่าคู่สัญญาคนก่อนๆนั้น รวมทั้งผู้สั่งจ่ายหรือผู้ออกตั๋วเงิน และผู้สละหลังคนก่อนๆนั้นด้วย" เหตุที่ต้องบัญญัติคำว่าคู่สัญญาคนก่อนๆไว้เพราะเป็นคำที่ใช้ในบางบทบัญญัติของกฎหมาย คือ มาตรา 948 ซึ่งบัญญัติถึงกรณีที่ผู้ทรงตั๋วแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้ผู้จ่ายยอมทำให้ผู้ทรงนั้นสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อนๆ ซึ่งมีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้นซึ่งในมาตรา 948 มิได้ให้คำนิยามไว้ และลูกหนี้ในตั๋วเงินนั้นมีหลายประเภทด้วยกันจึงต้องมีบทบัญญัติระบุว่าบุคคลใดเป็นคู่สัญญาคนก่อนๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า มิใช่ลูกหนี้ทุกประเภทที่เป็นคู่สัญญาคนก่อนๆ คือ มีเฉพาะผู้สั่งจ่ายตั๋วแลกเงินตามมาตรา 908 หรือเช็คตามมาตรา 987 ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินตามมาตรา 982 และผู้สละหลังตั๋วเงินทั้งหลายตามมาตรา 914 ส่วนลูกหนี้อื่นๆที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 906 คือ ผู้รับรองตั๋วแลกเงินตามมาตรา 937 ผู้รับ

อาวัลตามมาตรา 940 และผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่นำตามมาตรา 953 นั้นมิใช่คู่สัญญาคนก่อนๆ เพราะบุคคลเหล่านี้อาจมีอยู่ในตัวเงินหรือไม่ก็ได้ ในขณะที่บุคคลต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น เช่น ผู้ส่งจ่าย หรือผู้ออกตั๋ว และผู้สลักหลังนั้น มีอยู่ในตัวเงินตามปกติเนื่องจากผู้รับรองจะมีก็เฉพาะเมื่อผู้จ่ายในตัวแลกเงินได้ทำการรับรองตั๋วซึ่งอาจไม่มีการรับรองก็ได้ สำหรับผู้รับอาวัลนั้นจะมีก็ต่อเมื่อผู้ที่จะชำระหนี้ด้วยตัวเงินไม่เชื่อเครดิตของผู้ที่ชำระหนี้ด้วยตัวเงินให้ตน และได้ให้บุคคลนั้นจัดหาผู้ค้ำประกันความรับผิดชอบตามตัวเงินให้ ส่วนผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่นำนั้นจะมีก็เฉพาะแต่เมื่อผู้จ่ายไม่รับรองตัวแลกเงินและมีผู้สอดเข้ามารับรองว่าจะใช้เงินตามตั๋ว เมื่อถึงกำหนดใช้เงินขอแก่นำลูกหนี้คนใดคนหนึ่งและผู้ทรงยินยอมให้มีการแก่นำนั้นเท่านั้น²⁸

ด้วยลักษณะของคู่สัญญาในแต่ละประเภท ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเจ้าหนี้ หรือฝ่ายลูกหนี้ ซึ่งมีคู่สัญญาได้หลายชนิดและมีความแตกต่างในเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้สลักหลังนั้นมีลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ทำให้ตัวเงินสามารถเปลี่ยนมือไปเรื่อยๆ ตัวเงินจึงเป็นสัญญาที่มีลักษณะพิเศษในส่วนที่เกี่ยวกับตัวคู่สัญญา ทำให้สามารถเกิดคู่สัญญาแห่งตั๋วได้เพิ่มมากกว่าในสัญญาทั่วไป แม้ว่าจะมีคู่สัญญา 2 ฝ่ายเช่นกัน คือ เจ้าหนี้ และลูกหนี้ แต่อาจมีบุคคลอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นโดยผลแห่งการโอนเปลี่ยนมือ คู่สัญญาในตัวเงินจึงมิได้จำกัดเฉพาะตัวเจ้าหนี้และลูกหนี้ในมูลหนี้เดิมเท่านั้น เมื่อมีการสลักหลังก็จะทำให้ผู้โอนกลายเป็นลูกหนี้ในตัว ซึ่งหากมีการโอนหลายครั้งก็จะทำให้มีลูกหนี้หลายคน นอกจากนั้นผู้ที่ได้รับโอนตั๋วซึ่งเป็นเจ้าหนี้ก็อาจกลายเป็นลูกหนี้ได้ ถ้าทำการสลักหลังโอนตั๋วต่อไป หรือผู้ที่เป็นลูกหนี้ซึ่งออกหรือโอนตั๋วไปแล้วก็อาจกลายเป็นเจ้าหนี้ได้ ถ้าได้รับสลักหลังโอนตั๋วกลับคืนมาหรือได้เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงไปและรับตัวกลับคืนมา²⁹ จะเห็นได้ว่าจากลักษณะดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วในคู่สัญญาแต่ละประเภทนั้น คู่สัญญาบางประเภทก็มีนิติสัมพันธ์กันโดยตรง บางประเภทก็ไม่มีนิติสัมพันธ์กันโดยตรง ซึ่งสามารถแยกคู่สัญญาดังกล่าวได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

²⁸ อย่างไรก็ตามคำว่าคู่สัญญาคนก่อนๆ (prior parties) นั้นในกฎหมายตัวเงินของบางประเทศมีความหมายที่แตกต่างจากกฎหมายตัวเงินของประเทศไทย เช่น หมายความว่าถึงคู่สัญญาที่จะรับผิดชอบเนื้อความในตัวเงินเมื่อถูกไล่เบี้ย หรือบุคคลที่มีใช้ลูกหนี้ขึ้นต้น กล่าวคือ มิใช่ผู้รับรองตัวแลกเงิน หรือผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน แต่เป็นลูกหนี้อื่นๆ เช่น ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และผู้รับอาวัล เช่น กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

²⁹ เสาวนีย์ อัครวโรจน์, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 8, น.29-49.

(1) คู่สัญญาที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงหรือใกล้ชิด (Immediate Parties) ได้แก่ คู่สัญญาในตัวเงินที่มีนิติสัมพันธ์กันโดยตรง เช่น ระหว่างผู้ส่งจ่ายกับผู้จ่าย ผู้ส่งจ่ายกับผู้รับเงิน ผู้สละหนี้กับผู้รับสละหนี้คนที่รับโอนตัวจากตนไป คู่สัญญาที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงนี้เมื่อมีคดีพิพาทตามตัวเงิน ย่อมอาจยกข้อต่อสู้ที่อาศัยความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of contract) มาโต้แย้งกันได้ ไม่อยู่ในข้อห้ามตามมาตรา 916³⁰ เช่น ผู้ออกตั๋วเงินต่อสู้ผู้รับเงินตามตั๋วว่าผู้รับเงินผิดสัญญาซื้อขาย ตัวเงินที่ออกให้จึงไม่มีมูลหนี้ ผู้รับเงินไม่มีสิทธิได้รับชำระเงินตามตั๋วเงิน

(2) คู่สัญญาที่ไม่เกี่ยวข้องกันหรือห่างไกล (Remote Parties) ได้แก่ คู่สัญญาในตัวเงินซึ่งไม่มีนิติสัมพันธ์กันโดยตรง เช่น ผู้สละหนี้คนแรกกับผู้สละหนี้คนสุดท้าย ผู้รับสละหนี้ซึ่งเป็นผู้ทรงคนปัจจุบันกับผู้รับรอง หรือกับผู้ส่งจ่าย บุคคลดังกล่าวนี้จะอาศัยข้อต่อสู้ที่อาศัยความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of contract) มาต่อสู้ผู้ทรงคนปัจจุบันไม่ได้ เพราะผู้ทรงไม่อาจทราบความเกี่ยวพันของคู่สัญญาที่ใกล้ชิดนั้นได้ ต้องห้ามตามมาตรา 916³¹

กรณีของคู่สัญญาที่ไม่เกี่ยวข้องกันหรือห่างไกล (Remote Parties) ซึ่งได้เข้ามาเกี่ยวข้องในสัญญาตัวเงินนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการโอนเปลี่ยนมือของตัวเงิน จึงได้เกิดหลักที่เรียกว่า The Accumulation of Secondary Contracts³² กล่าวคือ ทุกครั้งที่มีการโอนเปลี่ยนมือ ทำให้มีสัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นสัญญาเป็นชุด (Series of contracts) เนื่องจากทุกครั้งที่มีการโอนตัวก็มีการทำสัญญากัน ถ้ามีการโอนหลายครั้งก็มีหลายสัญญารวมทั้งสัญญาตั้งแต่ครั้งแรกที่ออกตัวเงินด้วย สัญญาแต่ละสัญญาก็ก่อให้เกิดสิทธิ และหน้าที่ต่อกันระหว่างคู่สัญญาทั้งคู่สัญญาที่ออกตัวเงิน คู่สัญญาที่โอนตัวเงิน และระหว่างคู่สัญญาที่รับโอนตัวเงินกับผู้ออกตัวเงิน ทำให้เกิดมูลหนี้ตามสัญญาซึ่งมีตราสารเปลี่ยนมือก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญา กล่าวได้ว่า ในตัวเงินอาจบรรจุสัญญาหลายสัญญาที่เป็นอิสระจากกัน

³⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 916 บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงินหาอาจจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ส่งจ่ายหรือกับผู้ทรงคนก่อนๆนั้นได้ไม่เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดฉ้อฉล

³¹ อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ตัวเงิน สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ 2545 น.48-49 ,108-109.

³² Leon, Hectors S., The Law on Negotiable Instruments with Document of Title (Quezon City : Rex Company, Inc, P.3.) อ้างใน ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ คำอธิบายกฎหมาย ลักษณะตัวเงิน ,สำนักพิมพ์นิติธรรม 2548 น.35.

ระหว่างคู่สัญญาหลายคนต่าง ๆ กัน และทำในเวลาที่แตกต่างกันในธุรกิจที่ต่างกัน เช่น ก. ออกตั๋วแลกเงินสั่ง ข. ให้จ่ายเงินให้ ค. เพื่อชำระหนี้ค่าซื้อสินค้าจาก ค. และเมื่อ ค. โอนตั๋วเงินนั้นให้ ง. เพื่อชำระหนี้เงินกู้ที่ ค. กู้เงิน ง. ก็มีสัญญาระหว่าง ค. กับ ง. และ ง. มีสิทธิต่อ ก. ผู้สั่งจ่าย และต่อ ค. ผู้สลักหลัง ถ้า ง. เรียกเก็บเงินจาก ข. ไม่ได้ ก็มีสิทธิเรียกร้องให้ ก. รับผิดชอบตนได้³³

ลักษณะเช่นนี้ ทำให้ผู้ทรงตั๋วเงินสามารถใช้สิทธิเรียกร้องไม่เฉพาะแต่ผู้ออกตั๋วเท่านั้น ยังสามารถเรียกร้องต่อผู้สลักหลังตั๋วเงินคนอื่นๆ ด้วย การโอนเปลี่ยนมือแต่ละครั้งเป็นการเพิ่มเติมจำนวนลูกหนี้ และลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงโดยที่ผู้สลักหลังแต่ละคนจะอ้างหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of contract) มาเป็นข้อโต้แย้งความรับผิดชอบไม่ได้ ตามมาตรา 967 โดยลักษณะความรับผิดชอบของคู่สัญญาตามตั๋วเงินแต่ละประเภท สามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

3.3 ความรับผิดชอบของคู่สัญญาตามตั๋วเงิน

หลักการสำคัญประการหนึ่งในกฎหมายตั๋วเงิน คือ ผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินย่อมเป็นลูกหนี้ตามตั๋วเงินซึ่งต้องรับผิดชอบในความในตั๋วเงินที่ตนลงลายมือชื่อ ดังที่บัญญัติในมาตรา 900 วรรคแรกว่า

“บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินย่อมรับผิดชอบในความในตั๋วเงินนั้น”

นอกจากนั้นการที่บุคคลใดลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินโดยมิได้เขียนระบุว่าลงลายมือชื่อแทนบุคคลอื่นแล้วบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบในความในตั๋วเงินด้วยตนเอง จะปฏิเสธไม่รับผิดชอบและอ้างว่าทำแทนบุคคลอื่นมิได้ ดังที่บัญญัติในมาตรา 901 ว่า “ถ้าบุคคลใดลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน และมีได้เขียนแถลงว่ากระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่งไว้ ท่านว่าบุคคลนั้นย่อมเป็นผู้รับผิดชอบในความในตั๋วเงินนั้น”

ดังนั้น ผู้ที่มีได้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินแม้จะมีข้อผูกมัดในเรื่องหนึ่งที่จะต้องรับผิดชอบอย่างไรก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงิน แต่อาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายลักษณะอื่นๆ เช่น ตัวแทน

³³ Lawrence S. Clark and Peter D. Kinder, Law and Business, The Regulatory Environment, Third Edition (New York: McGraw-Hill, Inc., 1991), pp.741; Meiville M. Bigelow, The Law of Bills, Notes, and cheque (Boston: Little, Brown, and Company, 1928), p.15. อ้างใน เสาวนีย์ อัครโรจน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2, น. 15.

สัญญา กู้ยืม ซึ่งก็ต้องพิจารณาว่ามีการทำตามแบบหรือวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายเรื่องอื่นๆ อย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดความรับผิดของคู่สัญญาตามตัวเงินซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินไว้เป็น 2 ประเภท คือ การรับผิดตามฐานะของบุคคลผู้ลงลายมือชื่อ และ การรับผิดตามเนื้อความในตั๋วเงิน ดังต่อไปนี้

3.3.1 การรับผิดตามฐานะของบุคคลผู้ลงลายมือชื่อ

การรับผิดตามฐานะของบุคคลผู้ลงลายมือชื่อ หมายถึง บุคคลผู้ลงลายมือชื่อยอมรับผิดตามฐานะที่ตนลงลายมือชื่อ ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินในฐานะใด โดยความรับผิดของผู้ที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินแต่ละคนนั้นอาจไม่เท่ากัน เพราะฐานะของผู้ที่ผูกพันเป็นลูกหนี้ตามตั๋วเงินแตกต่างกันซึ่งเป็นผลทำให้ความรับผิดแตกต่างกันไป ดังต่อไปนี้

(1) ผู้สั่งจ่าย

ผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบชำระเงินจำนวนที่ระบุไว้ในตั๋วเงินเมื่อผู้จ่ายปฏิเสธไม่ยอมรับรองตั๋วเงินหรือผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ยอมจ่ายเงินเมื่อตั๋วถึงกำหนดในกรณีของตั๋วแลกเงิน หรือธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินในกรณีของเช็ค เนื่องจากผู้จ่ายมิใช่ลูกหนี้ชั้นต้น แต่จะรับผิดชอบเมื่อถูกไล่เบี้ย เพราะมีการไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินตามตั๋วแล้วแต่กรณี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 900, 901 และ 914 แต่ผู้สั่งจ่ายอาจจัดซื้อกำหนดโดยชัดแจ้งในตั๋วเงินเพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนได้ หากผู้รับเงินตามตัวนั้นยินยอม

(2) ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน

ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในตั๋วสัญญาใช้เงินคือ เป็นบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ตามตั๋วเงินซึ่งปรกติคือผู้ทรงเป็นคนแรก โดยผู้ทรงจะนำตั๋วสัญญาใช้เงินไปรับเงินจากผู้ออกตั๋วเมื่อตั๋วถึงกำหนดใช้เงิน และผู้ออกตั๋วผูกพันต้องรับผิดชอบเนื้อความในตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นด้วยตนเอง ตาม ป.พ.พ. 900 901 และ 986 วรรคแรก โดยที่ผู้ออกตั๋วจะจัดซื้อกำหนดเพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนมิได้

(3) ผู้รับรองตั๋วแลกเงิน

ผู้รับรองตั๋วแลกเงิน คือผู้จ่ายที่ได้ทำการรับรองตั๋วแลกเงินแล้ว ซึ่งมีความรับผิดชอบเนื้อความในตั๋วเงินในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นเช่นเดียวกับผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน คือ เป็นบุคคลที่ผู้ทรงจะนำตั๋วแลกเงินไปรับเงินจากผู้รับรองเมื่อตั๋วถึงกำหนดใช้เงินและต้องผูกพันรับผิดชอบใช้เงินตามที่

รับรองไว้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 900, 901 และ 937 แต่ผู้รับรองอาจรับรองตัวแลกเงินแต่เพียงบางส่วน ซึ่งทำให้ตนรับผิดชอบแต่เพียงบางส่วนตามที่ตนรับรองได้

(4) ผู้สลักหลัง

ผู้สลักหลังตั๋วเงินซึ่งอาจเป็น ตัวแลกเงินชนิดระบุชื่อ ตัวสัญญาใช้เงินหรือเช็คชนิดระบุชื่อต้องรับผิดชอบชำระเงินจำนวนที่ระบุไว้ในตั๋วเงินเมื่อตั๋วเงินขาดความเชื่อถือ ซึ่งเป็นความรับผิดชอบเมื่อถูกไล่เบี้ย เช่นเดียวกับผู้ส่งจ่าย มิใช่ความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ชั้นต้นแต่จะรับผิดชอบเพราะไม่มีการรับรองหรือไม่ใช้เงินตามตัว(แล้วแต่กรณี) ตาม ป.พ.พ. มาตรา 900, 901 และ 914 แต่ทั้งนี้ผู้สลักหลังตัวแลกเงินและเช็คอาจลงข้อกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในตั๋วเงินเพื่อลดล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนได้เช่นเดียวกับผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินหรือเช็ค แต่ผู้สลักหลังตัวแลกสัญญาใช้เงินจะลงข้อกำหนดดังกล่าวมิได้ เนื่องจากมาตรา 985 วรรคแรก มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 915 ในหมวดตัวแลกเงินมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินด้วย

(5) ผู้รับอาวัล

ผู้รับอาวัลซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันความรับผิดชอบของลูกหนี้ต่างๆ ในตั๋วเงินนั้นตามปกติต้องรับผิดชอบเท่ากับจำนวนที่บุคคลซึ่งตนรับอาวัลรับผิดชอบ แต่ในกรณีที่บุคคลซึ่งตนรับอาวัลไม่ต้องรับผิดชอบเนื่องจากในตั๋วเงิน ผู้รับอาวัลก็ยังคงต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ในกรณีที่มีการทำผิดแบบระเบียบ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 900 901 และ 940 วรรค 1 และวรรค 2 อย่างไรก็ตามผู้รับอาวัลอาจเข้ารับอาวัลแต่เพียงบางส่วนได้

(6) ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า

ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เข้าไปรับรองว่าจะใช้เงินตามตัวแลกเงินเพื่อแก้หน้าลูกหนี้คนหนึ่งคนใดในตั๋วเงินเมื่อตัวถึงกำหนดในกรณีที่ผู้จ่ายไม่ยอมรับรองตัวนั้นต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินเป็นอย่างเดียวกันกับคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หน้า ตาม ป.พ.พ. มาตรา 900, 901 และ 953

3.3.2 การรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงิน

รายละเอียดในเรื่องการรับผิดชอบว่าจะต้องรับผิดชอบอย่างไรจะต้องพิจารณาจากเนื้อความในตั๋วเงินว่ามีข้อความระบุไว้อย่างไร ซึ่งอาจเป็นการระบุของผู้ลงลายมือชื่อนั้น หรือมีข้อความระบุไว้แล้วโดยที่ทำได้ขึ้น เช่น ผู้ส่งจ่าย และผู้ที่ลงลายมือชื่อภายหลังก็ได้เขียนแก้ไขจำกัดหรือลดล้างความรับผิด หรืออื่นๆ เพราะผู้ที่ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบตามข้อความที่ปรากฏบนตั๋วเงินซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏบนตราสาร เว้นแต่เป็นข้อความที่เป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้แต่ละคน จึงผูกพัน

เฉพาะลูกหนี้แต่ละคนนั้นเท่านั้น เช่น ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน และเช็คระบุบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเอง ผู้รับรองระบุรับรองตัวแลกเงินแต่เพียงบางส่วน ผู้สลักหลังตัวแลกเงินหรือเช็คระบุบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเอง ผู้รับอาวัลระบุอาวัลเพียงบางส่วน

การที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในความในตัวเงินก็เพราะตัวเงินเป็นตราสารที่สามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้ง่ายและโอนเปลี่ยนมือกันได้หลายครั้งจนกว่าตัวเงินจะหยุดหมุนเวียนเปลี่ยนมือตามกฎหมายจึงไม่ควรให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินอ้างเหตุใดๆที่ไม่ปรากฏอยู่บนตัวเงินเพื่อปฏิเสธการใช้เงินตามตัวได้ เพราะจะทำให้ตัวขาดความเชื่อถือแก่บุคคลที่จะรับชำระหนี้ด้วยตัวเงิน³⁴ และทำให้การใช้ตัวเงินไม่เป็นที่แพร่หลายอันเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายลักษณะตัวเงินที่ต้องการให้เป็นตราสารที่น่าเชื่อถือ และใช้เป็นสื่อกลางในการชำระหนี้แทนเงินได้อย่างแพร่หลายในวงการธุรกิจและอื่นๆ³⁵ ซึ่งตัวเงินถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีผลต่อการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในทางการค้าระหว่างประเทศนั้นข้อตกลงเกี่ยวกับการชำระหนี้เป็นเรื่องสำคัญสำหรับคู่สัญญาแต่ละฝ่ายที่จะต้องตกลงกันได้แก่ วิธีการ สถานที่ และสกุลเงินตราในการชำระเงิน เนื่องจากคู่สัญญาอยู่คนละประเทศ การชำระหนี้จึงมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าการซื้อขายในประเทศเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ความแตกต่างในสกุลเงินตราของแต่ละประเทศ การไม่ทราบฐานะทางการเงินของคู่สัญญาอีกฝ่าย เนื่องจากคู่สัญญาอยู่คนละประเทศ นอกจากนี้การโอนเงินตราจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งจะต้องผ่านพิธีการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศผู้ซื้ออาจจะไม่อนุญาตให้มีการโอนเงินตราต่างประเทศไปยังผู้ขายในต่างประเทศได้ วิธีการชำระเงินค่าสินค้าที่ปฏิบัติกันในการค้าระหว่างประเทศ มีวิธีหลักๆ คือ การชำระเงินล่วงหน้า การลงบัญชีไว้ก่อน การเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต

³⁴ บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน จะไม่ต้องรับผิดชอบเมื่อลายมือชื่อที่ปรากฏนั้นไม่ใช่ของตนเอง คือ เป็นลายมือชื่อปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1006 และ 1008 หรือ อาจจะเป็นกรณีที่เจ้าของลายมือชื่อไม่มีความสามารถ หรือมีความสามารถบกพร่องในการเป็นคู่สัญญาในตัวเงิน เช่น ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลเหล่านี้ไม่ต้องรับผิดชอบในตัวเงิน เพราะเหตุแห่งความสามารถอันเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคลนั้นที่จะยกขึ้นเพื่อยกเว้นความรับผิด แต่ไม่กระทบถึงคู่สัญญาคนอื่นๆในตัวเงิน ดังที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 902

³⁵ เสาวนีย์ อัครวโรจน์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8 ,น. 49-62.

และการชำระเงินโดยตัวเงิน ซึ่งข้อดีของการชำระเงินโดยใช้ตัวเงินประการหนึ่ง คือ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าการชำระเงินโดยวิธีเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต

การปฏิบัติเกี่ยวกับการชำระเงินโดยตัวเงิน มีขั้นตอนหลักๆ กล่าวคือ หลังจากส่งสินค้าลงเรือแล้ว ผู้ขายสินค้าก็จะออกตั๋วแลกเงินพร้อมมอบเอกสารการขนส่งสินค้า (Shipping Documents) หรือบางกรณีใช้คำว่าเอกสารทางการค้า (Commercial Papers) ให้แก่ธนาคารของตนในประเทศของผู้ขาย เพื่อให้ช่วยเรียกเก็บเงินตามตั๋วแลกเงิน โดยผู้ขายจะต้องกำหนดรายละเอียดต่างๆ ที่ตนประสงค์จะให้ปฏิบัติตามตั๋วแลกเงินให้กับธนาคารดังกล่าว ธนาคารดังกล่าวนี้เรียกว่า ธนาคารผู้ส่งตัวเงิน หลังจากนั้นธนาคารผู้ส่งตัวเงินก็จะติดต่อ และส่งตั๋วแลกเงิน พร้อมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องไปยังธนาคารผู้เรียกเก็บเงิน ซึ่งปรกติจะอยู่ในประเทศของผู้ซื้อ และหากธนาคารผู้เรียกเก็บเงินนี้มิใช่เป็นธนาคารที่ผู้ซื้อเป็นลูกค้าอยู่ด้วย ธนาคารผู้เรียกเก็บเงินก็จะติดต่อธนาคารในประเทศผู้ซื้อซึ่งผู้ซื้อเป็นลูกค้าอยู่แล้ว ธนาคารนี้เรียกว่าธนาคารผู้ยื่นตัวแลกเงิน ให้ช่วยดำเนินการเกี่ยวกับตั๋วแลกเงินนั้นต่อผู้ซื้อตามที่ธนาคารผู้ส่งตัวแลกเงินได้กำหนดมา เมื่อผู้ซื้อได้รับตั๋วแลกเงินแล้วก็จะมาชำระเงินแก่ธนาคาร ในกรณีที่เป็นตั๋วแลกเงินชนิดสั่งจ่ายเมื่อได้เห็น (Document Against Payment – D/P) หรือรับรองตั๋วแลกเงินนั้นในกรณีเป็นตั๋วแลกเงินประเภทยื่นให้ผู้ทำการรับรอง (Document Against Acceptance – D/A) และมักมีข้อกำหนดอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ธนาคารผู้เรียกเก็บธนาคารผู้ยื่นตัวเงิน ปฏิบัติในกรณีที่ผู้ซื้อมิได้ทำการรับรองตั๋วแลกเงินหรือทำการชำระเงินตามตั๋วแลกเงิน เช่น ข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำคำคัดค้านตั๋วแลกเงิน เป็นต้น³⁶ ในทางกฎหมายการเรียกเก็บเงินโดยใช้ตัวเงินนี้ ธนาคารจะทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนเพื่อให้ได้มาซึ่งการจ่ายเงิน หรือการรับรองตามตัว และในทางปฏิบัติการเรียกเก็บเงินตามตัวเงินนี้ ธนาคารและผู้เกี่ยวข้องมักจะตกลงปฏิบัติตามกฎข้อบังคับสำหรับการเรียกเก็บเงิน (Uniform Rules for Collections) ซึ่งจัดทำโดยหอการค้านานาชาติ

การใช้ตั๋วแลกเงินนี้ให้ประโยชน์แก่ทั้งฝ่ายผู้ซื้อและฝ่ายผู้ขาย โดยผู้ซื้อได้รับประโยชน์จากระยะเวลาการชำระเงินเพราะไม่ต้องชำระเงินแก่ผู้ขายทันที ยกเว้นตั๋วแลกเงินชนิดสั่งจ่ายเมื่อเห็น³⁷ ส่วนผู้ขายสามารถนำตั๋วแลกเงินซึ่งรับรองการใช้เงินแล้วไปขาย หรือใช้เป็นหลักประกัน

³⁶ เชาวลิต อัดถศาสตร์, คู่มือการศึกษาวิชา กฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2545 น.146-152.

³⁷ สุนัย มโนมัยอุดม, คู่มือการศึกษาวิชา กฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2545 น. 152.

ในการกู้เงินจากธนาคารได้ ดังนั้น ตัวเงินจึงสามารถมีลักษณะระหว่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการโอนเปลี่ยนมือซึ่งทำให้คู่สัญญาแต่ละฝ่ายตามตัวเงินอยู่ในประเทศที่ต่างกันภายใต้ระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่างของตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศซึ่งสามารถพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ก. ออกตัวแลกเงินในประเทศไทย ส่ง ข. ซึ่งอยู่ในประเทศอังกฤษ ให้จ่ายเงินจำนวน 1,000,000 บาท ให้แก่ ค. ซึ่งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมา ค. สลักหลังโอนตัวให้แก่ ง. โดยมี อ. ซึ่งอยู่ในประเทศญี่ปุ่น รับอาวัล ค. และ ง. สลักหลังโอนตัวนั้นให้แก่ จ. ซึ่งอยู่ในประเทศ จีน และ ต่อมา จ. ก็สลักหลังโอนตัวต่อให้แก่ ฉ. ซึ่งอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ฉ. นำตัวนั้นไปให้ ข. รับรอง และ ข. ยอมรับรองตัวแลกเงินดังกล่าว แต่เมื่อถึงกำหนดใช้เงินตามตัว ข. ไม่ยอมใช้เงินตามตัวดังกล่าว ที่ ฉ. นำมาเรียกเก็บเงินจาก ข. ฉ. จึงเรียกให้ อ. ผู้รับอาวัล ค. ใช้เงินให้ ดังนี้ เมื่อ อ. ใช้เงินให้ ฉ. ไปแล้ว อ. ย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยเอาจาก ค. ผู้สลักหลังซึ่งตนรับประกันไว้ และอาจเรียกให้ ก. ผู้สั่งจ่าย ข. ผู้รับรอง ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบ ค. ผู้สลักหลังซึ่งตนอาวัลได้ โดยจะเรียกให้รับผิดชอบเรียงตัว หรือ รวมกันก็ได้

กรณีดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าคู่สัญญาที่เข้ามาเกี่ยวข้องตามตัวแลกเงินอยู่ในประเทศที่ต่างกัน ได้แก่ ไทย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน ฝรั่งเศส ซึ่งแต่ละประเทศต่างก็มีรายละเอียดในแต่ละเรื่องตามกฎหมายตัวเงินของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน

ตัวอย่างที่ 2

อ. ออกตัวสัญญาใช้เงินในประเทศไทย โดยสัญญาว่าจะใช้เงิน ให้ ร. ซึ่งอยู่ในประเทศ สเปนเป็นจำนวน 1,000,000 บาท ต่อมา ร. สลักหลังโอนตัวนั้นให้ ก. ซึ่งอยู่ในประเทศแคนาดา และ ก. สลักหลังโอนตัวดังกล่าวให้แก่ ข. ซึ่งอยู่ในประเทศเบลเยียม และ ข. สลักหลังโอนตัวดังกล่าวให้แก่ ค. ซึ่งอยู่ในประเทศสิงคโปร์ เมื่อตัวถึงกำหนด ค. นำตัวนั้นไปเรียกเก็บเงินจาก อ. แต่ อ. ปฏิเสธการจ่ายเงิน ดังนี้ ค. ย่อมมีสิทธิใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากคู่สัญญาต่างๆตามตัวให้รับผิดชอบเรียงตัว หรือรวมกันก็ได้.

กรณีดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าคู่สัญญาที่เข้ามาเกี่ยวข้องตามตัวสัญญาใช้เงินอยู่ในประเทศที่ต่างกัน ได้แก่ ไทย สเปน แคนาดา เบลเยียม สิงคโปร์ ซึ่งแต่ละประเทศต่างก็มีรายละเอียดในแต่ละเรื่องตามกฎหมายตัวเงินของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน

ทั้งสองกรณีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการใช้ตัวเงินในทางการค้าระหว่างประเทศนั้น การโอนเปลี่ยนมือของตัวเงินในแต่ละครั้ง ทำให้มีคู่สัญญาเพิ่มขึ้นซึ่งอาจจะอยู่ในประเทศที่ต่างกัน

อยู่ภายใต้ระบบกฎหมายตัวเงินที่แตกต่างกัน ซึ่งหากจะต้องมีการใช้สิทธิเรียกร้องของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายตามตัวแล้ว ประเด็นที่จะต้องพิจารณาคือ กฎหมายที่ใช้บังคับกับตัวเงินระหว่างประเทศนั้น จะมีข้อพิจารณาอย่างไรในแต่ละกรณี